

ОНОМАСІОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ, РЕПРЕЗЕНТОВАНІ НАЗВАМИ РЕМІСНИКІВ У СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Оксана ДОБРОВОЛЬСЬКА (Ужгород, Україна)

У статті розглянуто найменування з суфіксом –er (словотвірна модель N + -er), що за реконструйованою семантикою є назвами ремісників, які відтворюються з назв прізвищевого типу середньоанглійського періоду. За допомогою процедур дериваційного аналізу похідних і подальшого розгортання їх у мотивуюче судження визначаються ономасіологічні категорії.

In this paper we investigate the names of craftsmen (model N+-e) that have been represented in the Middle English surnames. The description of their onomasiological structure and onomasiological categories are given on the basis of derivational analysis and motivating sentences.

На сучасному етапі в теорії словотвору головна увага приділяється вивченню семантичних аспектів похідних слів, активно досліджуються питання джерел та шляхів формування смислової структури похідних слів, проблема словотвірного значення, вмотивованості та ін. Умотивованість, зокрема, є найголовнішою ознакою похідних слів як вторинних одиниць, що мають розчленовану морфологічну і смислову структуру. Вона означає можливість представити значення похідного слова дефініцією, яка містить вихідне або мотивуюче слово або слова. Умотивованість похідних одиниць забезпечується їх подвійною референцією: до світу речей і до світу слів [1:57].

Представниками Празької лінгвістичної школи було показано, що мотиваційні відношення, носіями яких є похідні слова, відображають мисленнєві процеси, що мають місце в акті називання предмета або явища похідним словом. Узагальнений образ дійсності, зафіксований у свідомості у вигляді поняття, певним чином обробляється, аналізується та

впорядковується у відповідності до способів номінації у даній мові, співвідносячись з тими явищами дійсності, які вже пізнані та мають найменування у мові.

Основу номінації становлять ономасіологічні категорії, що є основними понятійними категоріями та мають двочленну та тричленну структуру. Предмет чи явище позамовної дійсності, яке підлягає номінації, підводиться під певний поняттєвий клас, що вже має мовне вираження. Це - ідентифікуючий компонент ономасіологічної структури – ономасіологічний базис. Потім у рамках поняттєвого класу іменованій предмет визначається певною специфічною ознакою, що становить диференціюючий компонент ономасіологічної структури – ономасіологічну ознаку [4:207].

Ономасіологічний базис відносить похідне найменування до однієї з найзагальніших поняттєвих категорій – предмета, процесу, ознаки та ознаки ознаки, які знаходять категоріальне вираження у мові у вигляді частиномовного поділу слів. Насправді в більшості випадків найменування включається безпосередньо у більш вузький клас понять, оскільки у відповідності до задуму мовця нові назви утворюються не лише для називання нового предмета, але нового конкретного предмета або особи [2:116]. Цей намір номінатора реалізується завдяки наявності у мові певних засобів, у тому числі словотворчих, що служать для вираження вузьких поняттєвих категорій. Результатом дії різних способів деривації є похідні, що мають різну ономасіологічну структуру.

При найменуванні особи за її професійною ознакою іменованій об'єкт включається не лише в одну з найзагальніших поняттєвих категорій – категорію предметності, але й в одну з її субкатегорій – категорію агенса, яка є ономасіологічним базисом назв осіб за професією. Потенційно можливі субкатегорії агенса визначаються шляхом співвіднесення даного базису з ономасіологічними ознаками різної категоріальної приналежності (предмет, дія, ознака, ознака ознаки).

Для назв осіб за професією вагомими є відношення агенса до предмета і дії, тобто в акті номінації осіб за професією встановлюється відношення категорії агенса до категорій предметності або процесуальності. Ономасіологічна ознака, що належить до категорії предметності, конкретизується, виступаючи у вигляді предмета праці, засобів праці, продукта праці

Прийомом для встановлення ономасіологічних структур найменувань та ономасіологічних категорій, що реалізуються в них, служить розгортання похідної назви у мотивуюче судження у вигляді синтаксичної конструкції з гіпотаксисом. Суб'єкт судження відповідає ономасіологічному базису найменування. Предикат реконструюється виходячи із загальної семантики похідного. Позицію об'єкта чи обставинного компонента в конструкції займає іменна основа відіменних похідних (наприклад, *wasteler* – той, хто (випікає) хліб; *keyere* – той, хто (виготовляє) ключі; *spindlere* – той, хто (використовує) веретено; *corker* – той, хто (обробляє) корок).

Проаналізуємо найменування з суфіксом *-er* (словотвірна модель N + *-er*), що за реконструйованою семантикою є назвами ремісників, які ми відтворюємо з назв прізвищового типу середньоанглійського періоду. За допомогою процедур дериваційного аналізу похідних назв та подальшого розгортання їх у мотивуюче судження встановлюємо в них наступні ономасіологічні категорії.

1. Ономасіологічна категорія носія агентивного відношення до результату праці, зокрема, предмету пошиття, реалізується у словах **bagger**, **badger**, **bagher**, що виступають у якості антропооснов назв прізвищового типу в антропоформулах середньоанглійського періоду *Ivo*, *Richard le Bagger 1246 AssLa*, *1297 Wak (Y)*; *Adam Badger 1324 Wak (Y)*; *Ralph Baghere 1348 DbAs 36*. Мотивуються ці словоформи іменником *bag* (OE *bæg*), (*bagge*, *bagg*, *bag*, early ME *bagge*) “a receptacle made of some flexible material closed in on all sides except at the top (where also it generally can be closed); a pouch, a small sack” (1230 NED); **bynere**, **binere** (*Walter le Bynere*

1296 SRSx; Thomas Binere 1373 ColchCt) < bin (binn(e, binne, bynne, byn, bene, binn, bin) [OE binn(e) “manger, crib, hutch, bin” (950 NED); **bulgere** (John Bulgere 1300 MESO) < bulge (boulge, buldge) [ME bulge, OF boulge, L. bulga ‘leathern knapsack, bag’] ‘a wallet or bag, esp. one made of hide; a skin-bottle, a pouch, a purse ‘ (1230 NED); **bureller** (Alfred le Bureller 1277 LLB A) < burel (burel, burell) ‘A coarse wollen cloth (prob. originally of brown colour); frieze; a garment of this fabric; (plain) clothing’ (1300 NED); **calyer, callere** (Walter Calyer 1275 RH (K); Henry le Callere 1281 LLB B) < caul (calle, cal) [a. F. cale ‘a kind of small cap or head-dress] ‘A kind of close-fitting cap worn by women’ (1327 NED); **caper** (William, Thomas Caper 1200-50 Seals (Sf), 1327 SRWo) < cap [OE cæppe] (cape) ‘1. a hood, a covering for the head (1000 NED); 2. a cloak with a hood; a cape or cope (1000 NED); 3. a head-dress for women (1225 NED); 4. a head-dress for men and boys (1382 NED)’; **caperoner** (William Caperoner 1327 SRSO) < chaperon [a.F. chaperon] (caperon) ‘A hood or cap formerly worn by nobles, and after the 16th c. by ladies’ (1380 NED); **coulare** (Richard le Coulare 1333 MEOT) < cowl (coule, coul) [OE cuȝele, cuȝle, cuhle, cule] ‘A garment with a hook, worn by monks...Also a cloak or frock worn by laymen or by women (961 NED) aȝo cowl (coul) , sb.2 [ME *cuvel(le) 13th c., OF cuvele] ‘A tub or similar large vessel for water, etc.; esp. applied to one with two ears which could be borne by two men on a cowl-staff (1250 NED); a cup’ (1450 NED); **keller** (Symon le keller 1322 FrY) < kell (kelle, kel) [ME calle] ‘1. A woman’s hair-net, cap, or head-dress (1400 NED); 2. A long cloak or garment; a shroud (1425 NED)’ (pop. kell-knitter (1483 NED), kell-maker (14..NED)); **paneller, panneler** (Simon Paneller’ 1240 Eynsham (O); Martin le Panneler) < panel (panell, pannule, pannal) [ME a. OF. panel ‘piece of cloth, saddle-cushion, piece (of anything), etc.] ‘A piece of cloth, and connected uses’ (1300 NED); **sakker, saker, seckere** (Geoffrey Sakker t. John ELPN; Hugh le Saker 1225 AssSo; Eva le Seckere 1277 Wak(Y)) < sack (sacke, sakke, sak) [OE sacc ‘bag, sack, sackcloth)] (1000 NED); **sloper** (Agatha, Geoffrey le Sloper 1279 RH (Hu), 1286 MESO) < slop (sloppe, slope, slopp) [Of obscure history] ‘1. A charmed bag

employed to steal milk from cows (1303 NED); 2. An outer garment, as a loose jacket, tunic, cassock, mantle, gown, or smock-frock (1386 NED); 3. Some kind of foot-wear (pl.) (1480 NED);

б) результатом праці є посуд: **bariller** (Stephen le Bariller 1224 Pat) < barrel (barayl, barele, barelle, barylle, barrelle, beryll, barrell, barrel) [OFr baril 12th c.] ‘A cask’ (1305 NED) (пор. barrel-forged (1720 NED), barrel-maker (1883 NED)); **bollere** (John le Bouller 1316 FFSO; Robert le Bollere 1332 SRSt) < bowl (bolla, bolle (boole), boll, boule, boul, bowle, boal, bole, bowl) ‘A (round) vessel to hold liquids, rather wide than deep; distinguished from a cup, which is rather deep than wide. Usually hemispherical or nearly so (1000 NED); (esp.) as a drinking vessel; whence the bowl, drinking, conviviality (950 NED); a tub or round vessel for other purposes’ (1000 NED); **kannere, cannere** (John le Kannere 1305 MESO; William le Cannere 1327 SRSt) < can (canne, kanne, cann, can, cane) [OE canne] ‘A vessel for holding liquids; formerly used of vessels of various materials, shapes, and sizes, including drinking-vessels; now generally restricted to vessels of tin or other metal, mostly larger than a drinking-vessel, and usually, cylindrical in form with a handle over the top’ (1000 NED); **cuver, couer** (Robert le Cuver 1210 FrLeic; Richard Couer 1219 AssY) < cuve [F. cuve] ‘A cask, vat’ (14.. NED); **kittere** (Walter le Kittere 1177 P(Y); Holbe Kittere 1221 AssWo) < kit (kitt, kytt(e)) ‘A circular wooden vessel, made of hooped staves’ (1375 NED). Пор. Richard le Kittewritt’1275 MESO); **mazerer** (Adam, William, Walter le Mazerer 1275 RH(Nth), 1307 LLB) < mazer (mazere) ‘A hard wood (properly maple) used as a material for drinking cups’ (1200 NED); **mazeline** (William le Mazeline 1283 LLB (also called le Mazerer (1281), le Mazener (1282), Le Maceline (1292 ib.)) < mazelyn, variant of maselin. (Obs.) ‘A mazer’. Maselin [OF. maselin, also mazerin, maderin, from mazre, madre ‘bowl or maple-wood’] ‘A bowl of maple-wood = MAZER’ (1290 NED); **paeler, payller** (Ralph le Paeler, le Payller 1193 P(We), c1297 MESO) < pail (payle, paille, payelle, paile, pale, pail) ‘A vessel, usually of cylindrical or truncated obconical shape, made of wooden staves hooped with iron, or of sheet-metal, etc., and provided with a bail

or hooped handle; used for carrying milk, water, etc. (1000 NED); **panner** (Peter, John le Panner 1262 For (Ess), 1268 AssSo) < pan (panne, pan) [OE panne, pōnne] ‘A vessel, of metal or earthen ware, for domestic uses, usually broad and shallow, and often open (897 NED)’ (пор. pan-maker ‘One whose business it is to make pans’ (1483 NED), **skellatour, skelete** (John Skellatour 1327 SR(Ess); John Skelete 1332 SRCu) < skillet (skelet(t), skellet) [Of obscure origin] ‘A cooking utensil of brass, copper, or other metal, usually having three or four feet and a long handle, used for boiling liquids, stewing meat, etc.; a saucepan, stew-pan’ (1403 NED);

в) результатом праці є вироби із заліза: **beller** (Richard le Beller 1281 MEOT; Henry Beller 1332 SRCu) < bell (belle, bill, bel) [OE belle] ‘A hollow body of cast metal, formed to ring, or emit a clear musical sound’ (1000 NED). Пор. bell-maker (1440 NED), bell-caster (1628 NED), bell-hollower (1549 NED); **billere** (John Billere 1275 RH (Sf); Henry le Billere 1279 RH (C)) < bill (bil, byl, bylle, bille, bill) ‘A weapon of war mentioned in OE poetry, a kind of broadsword, a falchion’ (1000 NED); **cheigher, keyere, keer, kayere, kere,** (Adam filius Cheigher 1178 P(Nb); Robert le Keyere 1275 RH(K); William le Keer 1303 MESO; Richard le Kayere 1287 LLB A; Richard Kere 1322 FFEss) < key (keiȝ, keye, kee, kay) [OE cǣȝ] (1000 NED); **nauere, navere** (Eadric Nauere 13th AD iv(Lo), Richard le Navere 1275 RH (Nf)) < nave (naue, nawe, nave) [OE nafu, nafa] ‘The central part or block of a wheel, into which the end of the axle-tree is inserted, and from which the spokes radiate; a hub’ (725 NED); **platener** (John le Platener 1290 LLB) < platen [ME plateyne, a. OF. platine (13-14th c)] ‘A flat plate of metal for various purposes’ (1541 NED); **rasorer** (Walter le Rasorer 1285 Wak(Y)) < razor (rasor) [OF. rasor, -our, -ur (12th c.)] ‘A sharp-ended instruments, specially used for shaving the beard or hair’ (1290 NED);

г) результатом праці є продукти харчування: **buterar** (William le Buterar 1327’ SRSx) < butter (bottre, butre) [OE butere] (1000 NED); **kakier, cakyer** (John le Kakier 1292 SRLo, Symon Cakyer 1332 SRSx) < cake (kaak,

kake) ‘a comparatively small flattened sort of bread’ (1230 NED); **wasteler** (John Wasteler’ 1327 MESO) < wastel [a. OF. wastel, north-eastern var. of guastel, gastel (mod. F. gâteau). In Anglo-L. records. the word often occurs latinized as guastellum, wastellum] ‘Bread made of the finest flour; a care or loaf of this bread’ (1194 NED); **wygger** (William le Wygger 1332 MESO) < wig (wygge, wig) ‘A kind of bun or small cake made of fine flour’ (1376 NED).

2. Ономаціологічна категорія носія агентивного відношення до засобів (знарядь, умов) праці: **kylnere, kilner** (William le Kylnere 1292 MESO; Robert Kilner 1305 ib.) < kiln (kylne, kilne, kiln) [OE cylene] ‘A furnace or oven for burning, baking, or drying, of which various kinds are used in different industrial processes’ (c725 NED); **spinlere, spindlere** (William le Spinlere 1236 FFSx; William le Spindlere 1297 MinAcctCo) < spindle (spinle) [OE spinel] ‘A simple instrument in spinning by hand, consisting of a slender rounded rod (usually of wood), tapering towards each end... (725 NED); A rod, usually of iron or other metal, serving as an axis upon which, or by means of which, something revolves or is turned round’ (1343 NED).

3. Ономаціологічна категорія носія агентивного відношення до предмета (об’єкта) праці: **blomere** (William Blomere 1202 P (Db0); Robert le Blomere 1279 AssSt) < bloom [OE blōma] ‘A mass of iron after having undergone the first hammering. (spec.) An ingot of iron or steel’ (1000 NED); **cheverel(l)er** (Le Cheverel(l)er 1291-2 LLB) < cheverel (cheverelle) [ME chevrelle, a. OF. chevrele, -elle ‘kid’] ‘Kid; but always used in the sense of the full cheverel-leather, kid-leather’ (1400 NED); **corker** (Adam, Geoffrey le Corker 1297 Wak (Y), 1338 MESO) < cork, sb1. [Sp. corcha, corche] ‘The ‘bark’ or periderm of the cork-oak, which grows to a thickness of one or two onches, is very light, tough, and elastic, and is commonly used for a variety of purposes’ (1440 NED). Cork, sb2. ‘A purple or red dye- stuff obtained from certain lichens growing on rocks in Scotland and the north of England’ (1483 NED); **woller** (William le Woller 1319 SR (Ess), John Woller 1327 SRSo) < wool (woll, wolle) [Com. Teut. and Indo-Eur.: OE wull] (725 NED). (Pop. 1691 wool-breakers; 1714 wooll-brogger; 1852 wool-broker; 1858

wool-burler ‘women who remove the little knots or extraneous matters from wool, and from the surface of woollen cloth’; 1641 woole seller; woole buyer; 1600 wool-chapmen; 1723 wooll-cutter; 1819 wool-dealer; 1727 wool-dresser; 1867 wool-drier ‘a workman who dries wool after washing’; 1858 wool dyers; 1806 wool growers; 1742 wool-farmer; 1899 wool-gleaner; 1806 wool-grower; 1842 wool holder; 1775 wool-jobber ‘one who buys up small parcels of wool and sells them gain’; 1483 wolle-maker; 1836 wool merchants; 1297 wolmongers; 1400 wollemongere; 1536 wulpiker; wool-printer; 1903 wool-puller; 1858 wool scourer; 1830 wool-scribbler; 1641 woole seller; 1835 wool slubber; 1884 wool-washer; 1585 wooll weauer; 1377 wollewebstere; 1661 wool-weigher; wool-carder ‘One who cards wool’ (1580 NED); wool-comber ‘One who combs or cards wool’ (1702 NED); woolman ‘A dealer in wool, a wool-merchant’ (1390 NED); wool-packer ‘One who makes up packages of wool for transport or sale’ (1376 NED); wool-stapler ‘A merchant who buys wool from the producer, grades it, and sells it to the manufacturer’ (1709 NED); woolster (sc.) [Wool, sb. + -ster] ‘A wool-stapler’ (1577 NED); wool-winder ‘One who ‘winds’ or packs up fleeces for transport or sale’ (1523 NED); wool-worker ‘One who works in wool’ (1372 NED). Слово wooller (woller) фіксується в історичному словнику із неособовим значенням ‘A wool-carrying ship’ (1482 NED).

Ономасіологічною ознакою в наведених похідних виступають іменники, що позначають продукт (результат) ремісничого виробництва, предмет праці, умови або знаряддя праці. Не кожне похідне слово у момент свого створення мотивувалося синтаксичною конструкцією. Словотворення на синтаксичній основі є лише одним з трьох різновидів словотворчого механізму, в якості двох інших виступають аналогічний та кореляційний типи словотворення [3:25]. Однак, як зазначав Л. Ліпка, із синхронічної точки зору можливість поставити у відповідність будь-якому похідному слову, незалежно від того, яким реально був механізм його утворення, деяке судження у вигляді синтаксичної конструкції, яка містить мотивуюче слово

(слова), має першочергове значення для вивчення ономазіологічних аспектів цього похідного [5:230].

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кубрякова Е.С. Части речи и в ономазіологіческом освещении. М.: Наука, 1978. – 115 с.
2. Кубрякова Е.С. Семантика производного слова // Аспекти семантических исследований. М., 1980, с. 81-155.
3. Кубрякова Е.С. Типы языковых значений. Семантика производного слова. М.: Наука, 1981. – 200 с.
4. Dokulil M. Zur Theorie der Wortbildung. – Wissenschaftliche Zeitschrift der Karl-Marx-Universität: Gesellschafts und Sprachwissenschaftliche Reihe, Leipzig, 1968, 17, Jg, H.2/3, s. 203-211.
5. Lipka L. Grammatical Categories, Lexical Items and Word-Formation. – Foundations of Language, 1971, v. 7, N 2, p. 211-238.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Ass La	Assize Rolls: Lancs Rec. Soc. 47, 49, 1904-5.
AssSo	Assize Rolls: Som. Rec. Soc., 4 vols., 1897-1929.
AssSt	Assize Rolls: Selden Soc. 59, 1940.
AssWo	Assize Rolls: Selden Soc. 58, 1940.
AssY	Assize Rolls: Selden Soc. 56, 1937.
DbAs	Journal of the Derbyshire Arch. Soc. (in progress).
ColchCt	Colchester Court Rolls, 3 vols., 1921-41.
ELPN	E. Eckwall. Early London Personal Names, Lund, 1947.
Eynsham	Eynsham Cartulary (Oxford Hist. Soc. 49, 51) , 1906-8.
FFEss	Feet of Fines: Essex Arch. Soc. (inprogress).
FFSo	Feet of Fines: Cambs Antiq. Soc. 1900.
FFSx	Feet of Fines: Sussex Rec. Soc. 2,5, 23, 1903-16.
FrLeic	H. Hartopp. Register of the Freeman of Leicester, 1927.
FrY	Register of the Freeman of York (Surtees Soc. 96, 102) , 1897, 1900.

- LLB Letter Books of the City of London, 11 vols., 1899-1912.
- MESO G. Fransson. Middle English Surnames of Occupation, Lund, 1935.
- MEOT B. Thuresson. Middle English Occupational Terms, Lund, 1950.
- MinAcctCo Ministers' Accounts of the Earldom of Cornwall (Camden 3rd Ser. 66, 68), 1942-5.
- NED A New English Dictionary. Oxford, 1988-1933.
- P Pipe Rolls. Rec. Comm. 3 vols., 1833-44.
- Pat Calendar of Patent Rolls
- Seals L.C.Loyd, D.M.Stenton. Sir Christopher Hatton's Book of Seals, 1950.
- SR Cu Subsidy Rolls: J.P. Steel. Cumberland Lay Subsidy. Kendal, 1912.
- SR Lo Subsidy Rolls: E. Eckwall. Two Early London Subsidy Rolls. Lund, 1951.
- SR So Subsidy Rolls: Somerset Rec. Soc. 3., 1889.
- SR St Subsidy Rolls: Salt Arch. Soc. (OS) 7, 10, 1886-9.
- SR Wo Subsidy Rolls: Worcs Hist. Soc., 4 vols., 1893-1902.
- RH Rotuli Hundredorum, 2 vols., 1812-18.
- Wak (Y) Court Rolls of the manor of Wakefield (Yorks Arch. Soc., Rec. Ser. 29, 36, 57, 78), 1901-45.